

Fernando Amador Ramírez,
 Degà de la Facultat de Ciències
 de la Actividad Física y del Deporte.
 Universidad de Las Palmas de Gran Canaria.

ANÀLISI DE LA FORMACIÓ UNIVERSITÀRIA EN LES CIÈNCIES DE L'ESPORT. LA SEVA ADEQUACIÓ ALS PERFILS PROFESSIONALS*

Paraules clau: formació universitària, ciències de l'esport, perfils professionals, formació-ocupació, marc curricular-perfil professional, ordenació de les titulacions.

Abstract

Standing, as we are in the doorway to the 21st century, a period of structural changes with the subsequent appearance of more diversified new sport models and the answers to a higher education in a changing world, must be guided by criteria of relevance and quality.

This society in transformation, needs an adaptation of university and an adjustment in university training to the expectations of the social demand and labour market.

The couple training-employment should bring about a contact between the training required for jobs and the training given in university centres.

The pair curriculum framework-professional profile should lead us to a previous question: to determine the curriculum of each qualification in contextualised form, taking into account what is gained in each formative cycle.

A general ordering of the sector that defines and regulates in a clear and precise way the competent rule of each title and profession is necessary and should provide an adaptation between the curriculum and the profile of sports titles whether university or non university.

Resum

Assistim, en els llindars del segle XXI, a un període de canvis estructurals amb la subsegüent aparició de nous models esportius més diversificats, i les respostes en l'educació superior en un món que es transforma han de guiar-se per criteris de pertinença i qualitat.

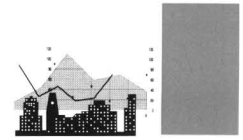
Aquesta societat en transformació requereix una adaptació de la universitat i una adequació de la formació univer-

sitària a les expectatives de la demanda social i del mercat laboral.

El binomi *formació-ocupació* ha de portar la correspondència entre la formació requerida pels llocs de treball i la formació aportada pels centres universitaris.

El binomi *marc curricular-perfil professional* ha de portar-nos a una qüestió prèvia: determinar el currículum de cada titulació de manera contextualitzada, si tenim en compte el

* Aquest treball correspon a la ponència exposada per l'autor en el 3r curs nacional sobre *Cambios y Retos en la Actividad Deportiva* organitzat pel COPLEF d'Andalusia i que va tenir lloc a Sevilla entre els dies 14 i 16 de juny de 1996.

perfil professional que pretén cada cicle formatiu.

Cal que hi hagi una ordenació general del sector que defineixi i reguli de forma clara i precisa l'estatut competencial per a cada títol i professió i cal que es propiciï una adequació entre el currículum i el perfil de les titulacions esportives universitàries i no universitàries.

Introducció

En els llindars del segle XXI, estem assistint a un període de canvis estructurals a la societat amb la consegüent aparició de nous models esportius més diversificats. Aquesta societat en transformació requereix una adaptació de la universitat i una adequació de la formació universitària a les expectatives de la demanda social i del mercat laboral.

La universitat cal que assumeixi la funció que per llei té atribuïda (1) sota les premisses d'excel·lència acadèmica i rendibilitat social.

Per això, quan parlem de formació universitària en les ciències de l'esport, no podem oblidar la contextualització en la qual cal que s'emmarqui i es tingui en compte l'evolució i el canvi del comportament del mercat laboral esportiu.

La formació universitària a les ciències de l'esport és molt recent, si tenim en compte que és a partir de la Llei 10/1990 de l'esport quan «de iure» s'inicia el procés d'adequació dels ensenyaments d'Educació física que s'imparteixen en els INEF a allò establert a la Llei de reforma universitària.

A partir de l'esmentada Llei, se succeeixen en un breu temps diferents

normatives reguladores dels estudis i de la seva normalització en el si de la universitat.

Així, el Reial decret 1423/1992 es refereix a la incorporació dels ensenyaments d'Educació física a la universitat i el Reial decret 1670/1993, de 24 de novembre, estableix el títol universitari oficial de Llicenciat en Ciències de l'activitat física i de l'esport.

Aquest últim Decret defineix un abans i un després per a l'Educació física i per a les Ciències de l'activitat física i de l'esport, de les quals tindrem temps per ocupar-nos després.

També estableix les directrius generals pròpies de nous plans d'estudi, en concordança amb les directrius generals comuns dels plans d'estudi de tots els estudis universitaris i, a partir del 20-10-93, es concedia un termini de tres anys per sol·licitar al Consell d'universitats l'homogeneïtzació dels nous plans d'estudi.

Per completar aquesta breu panoràmica normativa, cal que ens remetem al Reial decret 1440/1991, de 30 d'agost, pel qual es crea el títol de primer cicle universitari de Mestre especialista en Educació física i és l'Ordre ministerial d'11.10.1994 la que determina les titulacions i els estudis de primer cicle i els complements de formació que s'han de realitzar per a l'accés als estudis de segon cicle de la llicenciatura.

El binomi *formació-ocupació* ha estat tractat per diferents autors, entre ells J. Martínez del Castillo (1995), qui apunta la necessitat de sincronització de les ofertes de treball i de formació en els plans quantitatiu (ritmes de producció dels titulats) i qualitatiu, que és el que nosaltres ens

referirem en el present treball; és a dir, el de la correspondència entre la formació requerida pels llocs de treball i la formació aportada pels centres universitaris.

Per la seva banda, J. L. Hernández Vázquez (1995) assenyala que en la relació *formació-ocupació* cal que es tingui en compte la demanda potencial i real del mercat per tractar d'aconseguir un equilibri entre l'oferta i la demanda mitjançant una adequació entre la relació titulació-ocupació.

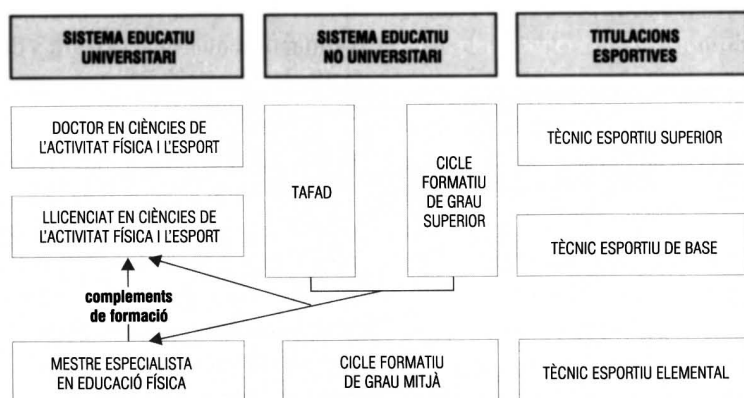
Per últim, nosaltres (F. Amador, 1996) hem exposat que el binomi *marc curricular-perfil professional* cal que ens porti a una qüestió prèvia: determinar el currículum de cada titulació de manera contextualitzada, de manera que es tingui en compte el perfil professional que pretén cada cicle formatiu.

En el segon trimestre de 1991, el mercat de treball tenia 42.679 llocs de treball en els quatre sectors: ensenyament, entrenament, animació i direcció d'instal·lacions esportives, amb una alta diversificació que «no ha estat acompanyada dels necessaris canvis en el sistema d'ensenyament i titulacions fisicoesportives, de manera que es produeixen clars desajustaments entre les qualificacions requerides pels llocs de treball i les qualificacions que apuntaven els tècnics a través de les formacions inicials» (J. Martínez, 1995, p. 5).

Realitat del sector esportiu

Els centres universitaris de formació de llicenciats en Ciències de l'activitat física i l'esport no poden ser aliens a la realitat socioeconòmica del sector particularment als següents aspectes:

(1) Vegeu Llei orgànica 11/1983, de 25 d'agost, de Reforma Universitària, (art. primer, 2.b).

Gràfic 1

La manca de regulació del sector

En molt pocs anys, s'ha produït la paralització en el mercat laboral de nombrosos titulats: TAFAD i mestres especialistes que se sumaven als llicenciats dels últims INEF i facultats creades, així com als tècnics federatius que ja s'anaven produint des de les federacions esportives.

Aquesta implantació s'ha produït de manera descontextualitzada i ens trobem en molt poc temps amb diferents titulacions acadèmiques en els nivells universitari i no universitari que s'encobreixen fàcilment en els seus perfils.

Mostrem la situació actual de les titulacions esportives en el gràfic 1.

No s'ha tingut en compte la realitat global del sector ni els resultats de les anàlisis prospectives realitzades de demanda social de l'esport i del seu mercat laboral, la qual cosa ens porta a suposar l'enorme confusió que en la societat pugui produir-se en les denominacions i en les competències que se suposa que s'atribueixen a cada nivell.

Per tant, des del nostre punt de vista, cal una ordenació general del sector que defineixi i reguli de forma clara i precisa l'estatut competencial per a cada títol i professió. D'aquesta manera, el llicenciat en Ciències de l'activitat física i de l'esport, amb l'estatut professional, ha de trobar el seu espai laboral emparat legalment i reconegut socialment.

El voluntarisme en l'esport

Potser no existeixi un sector en el qual el voluntarisme sigui tan acusat. Entre les causes, caldria considerar la seva pròpia situació en el sector serveis, com a activitat secundària i el caràcter tutelar que des de l'Estat es va donar a l'esport com a servei públic. De fet, no hi hauria cap economia que pogués sostenir el cost econòmic estimat en hores de l'associacionisme esportiu o l'esport base, per exemple, si no fos per la concepció que hi ha al voltant del seu desenvolupament. Com a molt, s'observa en alguns sectors un indeterminat nombre de subtreballs (esport escolar,

activitats extraescolars, esports per a tots, promoció esportiva municipal) més propis de l'economia submergida.

Un cas a títol d'exemple: el pressupost de la Consejería de Deportes del Cabildo Insular de Tenerife entre 1988 i 1996 ha pujat a 6.455.075.728 ptes. que s'ha executat en diferents legislatures en les tres següents àrees: *promoció* (jocs escolars, ajut a l'esport base i escoles esportives municipals); *tecnificació* (escoles esportives de tecnificació i formació de quadres) i *recreació* (grans esdeveniments i esports per a tothom). El Cabildo atén, en cooperació amb els ajuntaments, 900 escoles esportives municipals en 7 zones i hi ha un programa d'ajut a equips d'alt rendiment (2).

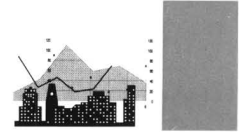
Doncs bé, amb tot això podria pensar-se en una gran infraestructura personal de titulats superiors, tècnics esportius o monitors, quan en realitat compta amb una plantilla fixa de 12 persones, de les quals només 3 són llicenciats en Educació física.

L'intrusisme professional

És conseqüència de la falta de regulació en el sector. Si no estan establertes o no es coneixen exactament les funcions de cada titulació i, per tant, els límits de l'exercici de les competències professionals, l'intrusisme serà inevitable.

En altres àmbits professionals, la titulació acadèmica superior és el punt de referència per als nivells subordinats, cosa que succeeix en matèria esportiva. Des del nostre punt de vista, el llicenciat en Ciències de l'activitat física i l'esport és el títol universitari de nivell superior màxim i capacita per a l'exercici en l'ensenyament i professionals extradocents del

(2) Actualment a la illa de Tenerife hi ha 13 equips en divisió d'honor o primera divisió en els següents esports: Futbol, Bàsquet, Handbol, Voleibol, Hockey patins, Futbol Sala, Atletisme, Natació, Waterpolo, Gimnàstica Rítmica, Beisbol, Tennis de Taula i Esgrima.

sector esportiu (gestió, recreació, etc.) amb funcions cognitives superiors, de direcció i de coordinació.

El Mestre especialista en Educació física és el títol universitari de nivell mig i la seva formació acadèmica s'orienta per a l'exercici de la docència en el nivell de l'ensenyament de primària i secundària obligatòria.

Els cicles formatius de formació professional i titulacions esportives en l'àmbit acadèmic no universitari s'orienten els primers en el camp laboral en tasques tècniques subordinades a les de llicenciat en Ciències de l'activitat física i l'esport i les segones, a la formació esportiva en les seves diferents etapes, a l'entrenament i a la direcció tècnica d'equips o clubs.

Nous models de gestió esportiva

Els nous models sorgeixen tenint en compte:

- El paper de la iniciativa privada enfront a la pública.
- Una normativa laboral permeable quant al tipus i la durada de les contractacions laborals.
- Que des de les pròpies Administracions públiques s'ha dinamitzat el model de «gestió interessada» de programes i instal·lacions esportives en substitució de la «gestió pròpia» i
- El fenomen creixent de l'«autoocupació» pel de «treballador».

El sostre d'oferta en el sector educatiu

D'acord amb les dades aportades per l'estudi de J. Martínez (1991), l'oferta tota de llocs de treball en l'ensenyament secundari i batxillerat oficial serà molt inferior en nombre fins l'any 2020 que

el nombre de titulats que hi ha actualment. S'ha de dir clarament doncs, que en l'ensenyament no hi ha perspectives de treball a curt termini i a mig termini, si tenim en compte l'oferta anual de places ofertades.

L'exercici lliure professional

Si considerem la realitat del sector de l'ensenyament de les tendències que s'apunten en l'Administració pública de l'esport, l'«autoocupació», la iniciativa empresarial i la creació de cooperatives i societats i si ho emmarquem tot sota l'epígraf de l'«exercici professional», cal que sigui un referent clar que cal tenir en compte.

El perfil dels polítics de l'esport en l'Administració local

La idea generalitzada que es percep dels consellers d'esports (potser per la procedència o experiència anterior de l'edil en l'esport federat) és que sovint actuen i decideixen més com a tècnics que com a polítics.

Mentre que en d'altres àrees —posem per cas urbanisme—, el conseller «no fa els planells», en l'esport i d'esports, «en sap tothom».

Encara que aquesta tendència ha anat disminuint en els darrers anys —sobretot per la major presència de titulats d'INEF i facultats—, persisteix sobretot en el segment de municipis de menys de 20.000 habitants.

La complementació/vertebració dels Mestratges amb el sistema de l'esport federat.

Després de l'experiència de quasi trenta anys amb els mestratges i/o

aplicacions específiques esportives dels INEF i facultats, hem de reconèixer que no hi ha hagut la desitjada correspondència entre el nombre de titulats i el nombre de treballadors. La inserció federativa ha estat més personal i puntual que per la via institucional.

La demanda social

S'ha de tenir en compte que les activitats relacionades amb el sector esportiu són marcadament sensibles a les condicions econòmiques i nivells de renda. Hem de conèixer doncs, l'increment de consum privat destinat a activitats recreatives, culturals i esportives. D'altra banda, és necessari considerar el comportament present i la previsible demanda social de l'esport per atendre amb adequades fórmules d'ajustament del mercat laboral.

El comportament del mercat de l'oci i el turisme

És conegut que el turisme és la primera font d'ingressos i és Espanya la potència mundial de primera magnitud, cosa que no s'ha correspost fins ara amb una oferta de llocs de treball per al sector (3), entre d'altres, per dos importants motius: per l'escassa o nul·la formació especialitzada que actualment s'oferta i perquè no hi ha formació lingüística.

El mapa de les titulacions

En un temps relativament escàs, s'han modificat les titulacions de la llicenciatura (llicenciat en Educació física per llicenciat en Ciències de l'activitat física i l'esport) i s'ha implantat la de Mestre especialista en Educació física. D'altra banda, han

(3) Dels treballs existents a Espanya el 1991, el 15% s'ofertava per a tècnics en activitats físiques i animació esportiva, (J. Martínez, 1995, p. 85). D'aquests, hem de suposar que només una part indeterminada, però en qualsevol cas, reduïda respecte al volum de treballs, corresponen al sector esportiu.

UNIVERSITAT	DEPARTAMENT	NÚM. DE PROGRAMES
Les Palmes de Gran Canària	Física Educació Física Educació Física i Ciències Clíniques I	10
Granada	Educació Física i Esportiva Infermeria	8
Barcelona	Teoria i Història de l'Educació	4
Vitòria	Teoria i Història de l'Educació	2
València	Psicologia i Sociologia	4
Lleó	Fisiologia, Farmacologia i Toxicologia	3
La Corunya	Ciències de la Salut	2
Politécnica (Madrid)	Enginyeria d'Organització, Administració d'Empreses i Estadística Tecnologia dels Aliments	3
Saragossa	Fisiatria i Infermeria	5
Lleida	INEF	2

Quadre 1

aparegut altres titulacions en la formació professional (TAFAD i cicles formatius) i s'ha establert en marc regulador de les titulacions esportives (4).

Anàlisi de la formació universitària

Des d'aquest context preliminar, expossem alguns exemples d'anàlisi des de la premissa que la formació universitària s'ha d'adequar a les demandes del mercat laboral. Cal conèixer bé doncs, els perfils professionals, les seves comeses i les seves funcions per preparar professionals qualificats i competents.

De l'interessant treball de J.L. Hernández Vázquez (195, p. 58 a 67) extraiem alguns dels trets (i alhora, nosaltres

n'aportem d'altres) que caracteritzem els estudis d'Educació física fins a l'actualitat:

- Orientació formativa cap al camp pedagògic de l'activitat física.
- Excessiva «esportivització» (el que Tining (1990) anomena «pedagogia de la performance».
- Excessiu academicisme i formació teòrica i falta de formació pràctica professional especialitzada.
- Tres models formatius: bivalent, monovalent i monovalent amb especialització.
- El model monovalent amb especialització s'inicia el 1981 i s'intensifica a partir de 1986. Es caracteritza pel fet que s'atorga una sola qualificació i per una tímida tendència a l'especialització: docència, rendiment esportiu i gestió (5).

- Els «Mestratges» no han ocupat degudament el seu espai social i consegüentment, no s'han obert en el mercat laboral.
- La sortida professional predominant ha estat l'ensenyament no universitari.

Els estudis universitaris de Ciències de l'activitat física i l'esport i d'Educació física a Espanya

Hi ha tres nivells d'estudis universitaris:

A) Nivell de diplomatura

El nombre de centres que hi ha a Espanya amb l'especialitat de Mestre d'Educació física és de 49 distribuïts de la següent manera:

- Centres superiors de formació del professorat: 38
- Facultats: 11

B) Nivell de Llicenciatura

Actualment hi ha 11 centres a Espanya.

C) Nivell de Doctorat

De les dades que disposem, mostrem el programa de doctorat que s'imparteixen (veure quadre 1).

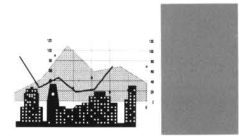
La nova titulació de la llicenciatura

El Reial decret 1670/1993, de 24 de novembre, estableix el nou títol universitari oficial de llicenciat en Ciències de l'activitat física i l'esport, així com les directrius generals pròpies dels plans d'estudis que condueixen a la seva obtenció.

Aquest fet suposa una nova etapa per dos importants motius:

(4) Vegeu Reial decret 594/1994, de 8 d'abril, sobre titulacions esportives.

(5) Tanmateix, a la pràctica, únicament la FCAFD de València ha contemplat de forma expressa les especialitats en el segon cicle de la llicenciatura i l'aleshores IEFC (Instituto de Educación Física de Canarias), definia tres especialitats, encara sense concretar cap troncalitat per cadascuna, en ser totes les assignatures del 2n cicle optatives.

- En primer lloc, perquè els estudis es realitzen plenament en el marc universitari, conforme a la normativa general de la Universitat, amb una integració plena i no com un reconeixement, equivalència o homologació.
- En segon lloc, perquè suposa la ruptura amb un període en el qual la pròpia denominació de les titulacions impartides —professor d'Educació física o llicenciat en Educació física—, segons el meu parer, esbiaixava i limitava el camp professional amb una orientació eminentment pedagògica (6).
- Els plans d'estudi s'estan implantant conforme a l'esmentada disposició i al RD 1497/1987, de 27 de novembre, pel qual s'estableixen les directrius generals comunes dels plans d'estudi de les titulacions universitàries, amb els següents criteris generals:
  - Assumir que l'ensenyament pràctic ha de tenir una major rellevància i la incorporació del concepte de «crèdit», en tant que potencia una major obertura dels plans d'estudi i una major flexibilitat en el currículum de l'estudiant.
  - Els ensenyaments han de proporcionar una formació adequada en els aspectes bàsics i aplicats a l'activitat física i de l'esport en totes les seves manifestacions.
  - Els ensenyaments s'articulen en:
    - a) Durada: 4-5 anys
    - b) Càrrega lectiva: no inferior a 300 crèdits
    - c) Els continguts s'ordenen en: *Matèries troncales*, és a dir, de continguts homogenis mínims

Matèries no troncales: obligatòries i optatives

Crèdits de lliure elecció, en ordre a la lliure configuració del propi currículum.

Alguns centres han implantat el Pla d'estudis amb una durada de 4 anys (FCAFD de la Corunya, FCD de Càceres o FCAFD de Les Palmes de Gran Canària) i altres amb 5 anys (INEF de Lleó i Madrid).

L'experiència general dels plans implantats amb 4 anys respecte a totes les titulacions ja apunten a un major fracàs acadèmic i, per descomptat, tampoc a una millor formació. Referent a això, el propi Consell d'universitats disposa d'informes en aquest sentit.

En relació a les Ciències de l'Activitat física i l'esport, cal que s'introdueixin elements correctors, (ja siguin en modificacions futures dels plans d'estudi o en màsters de post-grau), almenys en les especialitzacions. Si bé, podem dir que les àrees d'ensenyament i de rendiment esportiu tenen un currículum bàsicament eficient i consolidat, no podem dir el mateix de la gestió o la recreació.

Amb caràcter general doncs, és necessària més formació en la gestió, en les noves tecnologies, en els idiomes (recreació turística), en pràctiques de laboratori, en les anàlisis de l'acció del joc i en el pràcticum.

Els reconeixements acadèmic i de l'estatus científic

Amb això, ens referim al corpus científic i a les àrees de coneixements.

Hi ha una discussió epistemològica inacabada sobre la identificació d'una ciència independent de l'Acti-

vitat física i l'esport amb un objecte d'estudi propi i amb intents d'agrupar el corpus sota un únic descriptor, sobre el qual encara ara no hi ha acord: Kinantropologia (J. M. Cagigal, Psikokinètica (L. Le Boulch) o Praxiologia Motriu (P. Parlebas) en són exemples de l'intent.

Les fonts explorades confirmen la diversitat d'interpretacions dels teòrics i epistemòlegs, tant en el descriptor com en el seu àmbit competencial.

La candent discussió no deriva tant de la «situació social de l'esport», fet inqüestionable per la dimensió, projecció o influència que ha adquirit, sinó per la seva «situació acadèmica i científica», necessària per altra banda en la comunitat universitària per al seu desenvolupament científic des de les Àrees de coneixement.

Els treballs de les últimes dècades, lluny d'aclarir la situació, han posat en relleu l'augment de denominacions i descripcions, que amb excepcions, no han tingut cap ressò en la comunitat acadèmica i professional de l'Activitat física i l'esport i el desacord a assumir una descripció única com a conseqüència que els àmbits referencials i conceptuals són de partides divergents.

Així, el tractament pedagògic de l'Educació física, la Psikokinètica de J. Le Boulch, la concepció psicopedagògica de Pic i Vayer, el desenvolupament tecnològic i el ressorgiment de ciències noves i aplicades han propiciat una major dificultat per acceptar de forma generalitzada una ciència pròpia, una denominació i un objecte.

Les matèries i assignatures han de vincular-se necessàriament a una o més tasques de coneixement a la universitat

(6) Aquest biaix el fixaven els descriptors que definien la titulació: «Professor d'Educació Física» o «Llicenciat en Educació Física».

ASIGNATURES	PLA D'ESTUDIS	NOU PLA D'ESTUDIS
Nombre d'assignatures	44	69
Nombre d'assignatures vinculades a Àrees de coneixement d'Activitat Física i Esports	29	64
Nombre d'assignatures vinculades només a altres Àrees de coneixement	14	5

Quadre 2. Plans d'estudi de la FCAFD

espanyola i tradicionalment són dues les àrees d'Activitat física i esports contingudes en el catàleg del Consell d'universitats: la d'Educació física i esports i la de Didàctica de l'expressió corporal.

A la comunitat acadèmica i científica de l'àrea es nota l'avenç produït en les últimes dècades a Espanya. Les tesis doctorals i els projectes d'investigació posen de manifest l'augment de la producció de coneixements.

Serveixi com a exemple la diferència significativa d'assignatures vinculades a àrees de coneixement d'Activitat física i esports en l'actual Pla d'estudis i el nou en la FCAFD de la Universitat de Las Palmas de Gran Canaria, que no és més que una mostra representativa de la tònica que s'aprecia en la resta de plans d'estudi.

Això pot justificar, entre altres aspectes, que la Conferència espanyola d'instituts i facultats en Ciències de l'activitat física i l'esport i els propis Centres i Departaments d'Educació física hagin sol·licitat recentment la modificació i ampliació del catàleg d'Àrees de coneixement.

Aquí trobem el problema nuclear del reconeixement acadèmic i de l'estatus científic de l'Àrea d'activitat física i esports i, de l'ampliació demandada

dependrà en gran part el desenvolupament científic pròxim.

Un altre aspecte no menys important és el reconeixement d'un camp propi en la nomenclatura internacional de la UNESCO.

J. N. Schmitz (1965, 440) sostenia l'aleshores «actualitat» de la discussió sobre si l'Educació física i l'esport és o no és una ciència «ja que s'intensifiquen els esforços encaminats a establir la terminologia específica d'aquest camp d'acord amb la classificació decimal universal (CDU)».

Més de vint-i-cinc anys després, tant en la nomenclatura internacional de la Unesco per als camps de les Ciències i la Tecnologia, com en el document de la Comissió interministerial de ciència i tecnologia (1990) de la Secretaria del Pla nacional d'I+D, l'Educació física i l'esport no apareix específicament com a camp dins de les Ciències humanes (H000), Ciències socials (S000) o la Medicina de l'home i els vertebrats (B007).

Amb data 23.2.94, des del Centre d'investigació i Ciències de l'esport, se sol·licitava dels INEF i dels Departaments universitaris d'Educació física la remissió de descriptors per proposar la seva inclusió a la Comissió interministerial de Ciència i Tecnolo-

gia de la UNESCO. Avui encara segueix pendent aquest reconeixement.

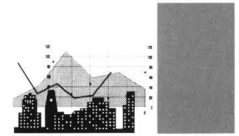
Adequació entre el currículum i el perfil de les titulacions universitàries i no universitàries

El repàs als currículums dels diferents nivells de titulació posa de manifest que molts dels objectius i continguts estan inclosos en els programes d'assignatures de la llicenciatura en Educació física.

En la normativa per la desenvolupament del RD 594/1994 sobre ensenyament i titulacions esportives, s'han redactat els perfils professionals dels Tècnics esportius elementals, Tècnics esportius de base i Tècnics esportius superiors. D'altra banda, en els cicles formatius, s'han descrit les unitats de competència per als diferents nivells de titulació que, en la pràctica, malgrat del que s'ha explicat en el RD 676/1993 i en la Disposició addicional del Reial decret de cadascun dels títols, en el sentit que els elements que s'enuncien sota l'epígraf «referència del sistema productiu», no constitueixen cap regulació de l'exercici de cap professió titulada, encara que en la pràctica l'efecte és contrari.

Malgrat que s'han eliminat verbs com «programar» o es digui que els tècnics «actuaran, en el seu cas, sota la supervisió general dels llicenciats i/o diplomats especialistes en els àmbits de la seva intervenció», no estableix la relació laboral/professional respecte dels llicenciats, ja que per a aquests no existeix aquest marc professional llargament reivindicat.

En el cas del Mestre especialista en Educació física, pot semblar que el marc està perfectament delimitat i circumscrit en l'àmbit de l'ensenyament i qualsevol altra activitat professional

que no sigui ensenyar en el sistema educatiu no universitari (educació primària i secundària), no seria de la seva competència.

Malgrat tot, a la pràctica, els propis plans d'estudis sembla que responen més a qualificar-los professionalment com a tècnics de grau mig universitari, que per a l'ensenyament.

L'estudi realitzat en l'INEF de Lleida (C.Marco Pallarés, 1994) pretén conèixer l'orientació que s'ha anat donant a cada Pla d'estudis en 16 universitats, els resultats dels quals mostrem al quadre 3.

Aquestes dades mostren com el perfil del coneixement bàsic amb aplicacions didàctiques es dilueix davant una important càrrega d'assignatures d'àrees de rendiment esportiu, recreació esportiva, etc., que orienten el camp professional de forma natural a activitats fora del marc de l'ensenyament.

En aquest sentit, sorgeixen ofertes de llocs de treball amb l'exigència acadèmica del títol de diplomad, quan del primer cicle de la llicenciatura actual no se'n desprèn.

L'exposat confirma la necessitat de delimitar els continguts formatius per a cada nivell de titulació. D'altra banda, el binomi marc curricular-perfil professional porta a una qüestió substantiva: determinar el camp curricular de la formació acadèmica universitària de forma especialitzada.

Equilibri entre la formació teòrica i la pràctica

D'acord amb J. L. Hernández (1995, p. 60-61), cal oferir una formació teòrica sòlida, de base científica i una formació pràctica que vagi d'acord amb la inserció professional.

CRÈDITS OBLIGATORIS

Núm. de crèdits: 508 14,7 %

Propis d'E. Física	No propis d'E. Física
290,5 57,2 %	217,5 52,8 %

CRÈDITS OPTATIUS

Núm. de crèdits: 2950 85,3 %

Propis d'E. Física	No propis d'E. Física
650,5 32,1 %	2298,5 67,9 %

TOTALS

Assignatures específiques	914 crèdits	27,22 %
Assignatures no específiques	2517 crèdits	72,78 %

Quadre 3

En tot cas, s'ha d'estar a prop de plantejaments cognitivistes i no mecanicistes. La formació bàsica la propicia la troncalitat del primer i segon cicle. Aquí és on té sentit l'aspecte «vivençial» i/o domini d'habilitats esportives, però sense caure en «l'esportivització», més pròpia de les titulacions esportives o del propi «mestratge» o «aplicació específica».

Vocació universitària del professorat

La qualitat del professorat universitari, tant en la seva funció docent de gestió acadèmica i investigació, constitueix un factor fonamental de la qualitat del sistema universitari.

El desenvolupament del professorat universitari comprèn, en línies generals, tres grans funcions en el nostre país: la docència, la investigació i la gestió acadèmica. Més de la meitat dels INEF i Facultats de Ciències de l'activitat física i l'esport d'Espanya tenen menys de 10 anys d'existència. Tenim doncs un professorat jove, afectat en l'actualitat per un procés d'adscripció i/o integració dels centres a la universitat que planteja serioses incerteses d'estabilitat i promoció professional i, sobretot, el repte de la formació i de la investigació.

Tot i que no disposem de xifres, podem suposar que més del 70% del professorat d'INEF i facultats estan involucrats en aquests moments en la realització de les seves tesis doctorals i cal esperar la seva progressiva numeralització i integració en els cossos docents dels que són als centres integrats a la universitat.

A mesura que això es vagi produint, disminuirà la tendència encara present als INEF i facultats de la pluriocupació o de la realització d'una segona activitat professional com a tècnic en favor d'una major dedicació investigadora i docent.

Les especialitats de la llicenciatura

Alguns plans d'estudi, com ho era aleshores el IEF de Canàries, han pretès orientar els ensenyaments del segon cicle cap a la formació en àrees especialitzades. Vegem les següents:

- Docència
- Organització i gestió esportiva
- Entrenament esportiu i alt rendiment

S'indicava com a observació en la Resolució que publicava l'esmentat Pla d'estudis que l'aparició de noves assignatures, especialment en el segon cicle, «obeeix a l'orientació que es pretén per a l'INEF, en què l'organització i gestió de l'activitat física

amb caràcter recreatiu adquireix preponderància, però sense oblidar per això les àrees de major incidència en l'Educació física escolar i en l'esport de competició».

Malgrat tot, en la realitat, això no ha estat així, ja que les especialitats no estan definides ni tampoc reconegudes acadèmicament i els nous Plans d'estudi no sembla que hagin enfocat la curricula cap a un reconeixement de l'especialització (Les Palmes de Gran Canària, Lleó i Madrid).

En els Plans d'estudi de la FCD de Càceres i l'INEF de la Corunya hi ha un petit intent que es reflecteix en la presentació de matèries optatives per mòduls.

Podríem dir dels nous Plans d'estudi analitzats que difícilment es pot assumir el repte d'una demanda cada cop més especialitzada, en la mesura en què es transforma el sector productiu i el mercat de treball, si no s'oferten aquelles i se'ls atorga el reconeixement acadèmic.

Els Mestratges o Aplicacions Específiques Esportives

Hi ha hagut una coincidència temporal entre l'elaboració i implantació dels nous plans d'estudi als INEF i Facultats de Ciències de l'activitat física i l'esport i el desenvolupament del Reial decret 594/1994, de 8 d'abril, sobre ensenyament i títols de tècnics esportius. Fins ara, el reconeixement dels mestratges o especialitats esportives dels INEF per les federacions ha tingut un desigual resultat.

Segons el meu parer, la qüestió de fons no és el reconeixement «de iure», sobrevingut fins ara gràcies al voluntarisme i a puntuals acords o convenis entre centres i federacions, sinó el «fàctic» o

real que és el reconeixement de la qualitat i el nivell de formació que hauria de portar els titulats no només a arribar a ser preparadors físics dels equips d'alta competició, sinó també a aspirar a ser l'entrenador o tècnic de màxima responsabilitat en l'equip.

El problema no es planteja en la troncalitat de les matèries dels tres nivells de tècnics esportius, que tenen una convalidació automàtica en la llicenciatura, sinó en l'especificitat, de manera que la càrrega lectiva del Tècnic esportiu superior queda lluny del promig determinat en les matèries dels diferents Plans d'estudi.

El CAP o CCP (Curs d'Aptitud o Qualificació Pedagògica)

En aquests moments, hi ha un projecte de Reial decret que regula el CAP que es caracteritza pel valor professional que s'atorga al curs, és a dir, pel seu valor d'acreditació per exercir la docència a aquell qui es troba en la seva possessió.

Algunes característiques:

- Càrrega lectiva: no inferior a 60 crèdits ni superior a 75
- Temps: no menys d'un any acadèmic
- Dos blocs d'ensenyament:
  - a) Bloc teòricopràctic: ± 40 crèdits
  - b) Bloc de pràctica professional docent o pràcticum: ± 15 crèdits

El present projecte, així com en la normativa actual, concedeix l'exempció del curs d'especialització didàctica als mestres i llicenciats en Pedagogia.

Existeix una qüestió resolta de forma desigual que és la convalidació d'assignatures, l'homologació o l'exempció d'aquest curs per als llicenciats en Educació física; justificat en la important càrrega pedagògica de la curricula per

la predominança en els Plans d'estudi de l'orientació a sortides professionals de l'ensenyament.

Si existeix exprés reconeixement acadèmic de les especialitats de la nova llicenciatura, seria possible aconseguir l'exempció del curs als titulats que haguessin escollit l'«itinerari docent».

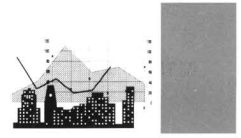
La possible resolució no està en la inclusió de les mateixes matèries que figuren en el Pla d'estudis del CAP, en els plans d'Educació física, (que portaria a una convalidació), sinó en la pròpia exempció pel reconeixement de l'especialitat acadèmica docent.

Els complements de formació

Nosaltres considerem que el volum de crèdits que estableix l'Ordre d'11.10.94, que els regula, és notòriament insuficient en relació al volum de la càrrega lectiva que s'imparteix a les Facultats.

A partir del proper curs acadèmic, els diferents centres han de posar en marxa els esmentats complements, les característiques dels quals hauran d'investir previsiblement els següents aspectes:

- L'oferta de places haurà d'harmonitzar la possible demanda per realitzar aquests estudis i la situació laboral de les sortides professionals quan acabi la llicenciatura.
- La procedència de realitzar proves d'accés, tal i com passa amb els aspirants a estudiar la llicenciatura per la via ordinària.
- L'establiment de crèdits en les diferents matèries que «complementi» de veritat els dèficits formatius.
- La conveniència d'establir un grup diferencial entre aquests alumnes en el procés de realització dels complements.

- La conveniència de superar prèviament els complements per accedir al segon cicle.

Els estudis de Postgrau-Màsters

La creixent oferta d'estudis de postgrau és un indicador pertinent de la necessitat de l'especialització des de la llicenciatura.

La universitat disposa d'una normativa específica per a la realització de màsters i altres estudis de postgrau que, en tots els casos, pretén una especialització professional.

Els estudis de màsters han de ser selectius, altament especialitzats i, sobretot, cal que siguin una opció acadèmica important en els centres universitaris en l'actualització acadèmica i perfeccionament professional.

Nosaltres considerem la conveniència de l'acord/consens dels centres i/o departaments en la configuració de màsters, en una oferta intercentres coordinada en la realització de mòduls troncal comuns i en especialitat de cada facultat.

L'oferta que hi havia fins ara posa de manifest el caràcter puntual de les iniciatives de determinats centres sense aquesta coordinació de directius comunes.

Els programes interuniversitaris

Els nous plans d'estudi amb la possibilitat real que des de l'oplativitat i la lliure configuració ofereixen als alumnes de realitzar estudis en centres diferents al qual van començar els seus estudis, els programes de mobilitat d'estudis i professors que oferta la Unió europea, el reconeixement del sistema de transferència de crèdits en els estudis de pregrau i postgrau ha

d'impulsar i estimular una nova concepció i plantejament en la transacció dels coneixements troncal, específics i complementaris.

La investigació

Cal que es promogui i se li doni suport en les següents vessants:

- Des de la pròpia Administració pública, en les bases de les convocatòries de finançament i subvenció als projectes i programes d'investigació.
- Des dels Departaments universitaris específics en Ciències de l'activitat física i l'esport. (Aquí és on més de manifest es posa la dependència dels INEF no integrats en la Universitat i ha de recolzar-se en Departaments universitaris no específics en Ciències de l'esport per a la realització d'estudis de tercer cicle.)
- La promoció de nous programes de doctorat i la realització de tesis doctorals.
- Política de convenis i concertació amb Federacions esportives i Institucions públiques i privades per desenvolupar línies d'investigació esportiva.
- Aprofundir en les línies d'investigació en l'objecte d'estudi propi: l'acció motriu.
- El desenvolupament dels laboratoris d'investigació dels Centres (INEF i Facultats) i Departaments.
- Promoure programes de doctorat interuniversitaris (amb d'altres Departaments de la pròpia universitat i altres universitats nacionals i/o estrangeres).
- La creació de grups d'investigadors d'alta especialització nacional i internacional.

Diversificació de l'oferta formativa dels INEF i Facultats

Sembla convenient doncs, d'acord amb J. Martínez (1995, p. 42-43) que, si tenim en compte els riscos d'una producció sobredimensionada de titulats, els centres haurien d'orientar la formació en les següents línies:

- Formació de postgrau: màsters orientats a l'especialització professional (especialment en gestió esportiva, recreació turisticoesportiva i rendiment esportiu).
- Cursos/seminaris especialitzats de postgrau de formació permanent.
- Cursos d'extensió universitària.
- Activitats de formació tècnica aplicada als laboratoris d'anàlisi i mesures, biomecànica, rendiment esportiu, entrenament esportiu, aprenentatge i desenvolupament motor, etc.
- Suport a la formació de formadors en els cicles formatius i en les titulacions esportives.

Conclusions

Les respostes de l'educació superior en un món que es transforma han de guiar-se pels criteris de *pertinença* i el de *qualitat*.

1. *Normalització institucional: Integració plena a la Universitat o adscripció de cada INEF (definint la seva relació amb la universitat corresponent).*

2. *Corpus científic i àrees de coneixement: Creació ex novo d'una sobre Rendiment Esportiu i una altra sobre recreació esportiva està massa justificat per la producció de coneixements, la investigació realitzada i el camp professional definit des d'aquestes.*

3. *Nomenclatura UNESCO*: Inclusió de, almenys, una matèria sobre esports i el/els corresponents camps científics en la nomenclatura internacional per als camps de la Ciència i la tecnologia de la UNESCO.

4. *Ordenació de les titulacions*: Ordenació de les titulacions acadèmiques universitàries i no universitàries en els seus perfils professionals, definint funcions i competències des dels quals es pugui precisar la formació acadèmica més adequada per a cada titulació. Amb això, es pretén la necessària adequació entre el marc curricular i el perfil professional.

5. *Itineraris formatius*: Han de determinar-se amb precisió en cada nivell acadèmic per poder assumir i garantir la formació especialitzada.

6. *Departaments universitaris*: Creació de nous departaments universitaris en els quals estiguin adscrites les àrees de coneixement de Ciències de l'activitat física i l'esport.

7. *Numeralització*: Accés del professorat a la numeralització als cossos docents universitaris.

8. *Nous centres i nombre de places*: Cal que es propiciï un creixement sostingut i adequat a la demanda real del mercat laboral del nombre de centres universitaris a Espanya, així com el nombre de places d'estudiants.

9. *Especialitats*: Definir i reconèixer les especialitats de la llicenciatura (docència, organització i gestió esportiva, entrenament esportiu i alt rendiment i recreació esportiva), o, en el seu defecte, la promoció de màsters i estudis de postgrau un cop determinats els criteris i les directrius comuns per a tots ells.

10. *Mestratges o aplicacions esportives*: Qualitat formativa en els mes-

tratges i/o aplicacions esportives que, en tot cas, ha de ser competitiva i adequada a l'exigència dels diferents nivells de rendiment esportiu.

11. *Curs d'aptitud pedagògica (o CCP)*: Exempció del CAP o CCP als estudiants titulats que hagin cursat l'itinerari docent a la llicenciatura.

12. *Complements de formació*: Aplicació dels complements definint criteris comuns d'implantació que garanteixi les condicions d'accés i de realització.

13. *Cooperació interuniversitària*: Aposta per la cooperació interuniversitària nacional i internacional en la formació especialitzada de pregrau i postgrau: cursos, seminaris, estances intensives, mobilitat d'estudiants i professorat i promoció de màsters i doctorats.

14. *Investigació*:

- Creació de grups d'investigació nacionals i/o internacionals altament especialitzats.
- Desenvolupament de línies d'investigació específiques en els Departaments d'Educació física.
- Aprofundiment en l'objecte d'estudi propi: l'acció motriu.
- Dotació tecnològica adequada dels laboratoris d'investigació.
- Nous programes de doctorat i tesis doctorals.
- Programes de doctorat interdepartamentals.
- Convenis i concertacions amb Federacions esportives i Institucions públiques i privades per al desenvolupament de la investigació esportiva.

Els ensenyaments universitaris i no universitaris de les Ciències de l'activitat física i l'esport no poden ser alienes a les transformacions estructurals i a les demandes socials. Indicadors de

pertinença, qualitat, adequació a la demanda i anàlisi del context sembla necessari que s'investeixin com a reptes imminents de la universitat del segle XXI.

Bibliografia

ALAMO, F.R.: *La planificación estratégica de las universidades*. Revista VECTOR, núm. 6, setembre-desembre 1995; pàgs. 4-18.

ALFARO, E.: *La formación y empleo en los profesionales de la actividad física y el deporte en Europa*. I Jornadas sobre formación y empleo en el deporte. Instituto Andaluz del Deporte. Granada, 1996

AMADOR, F.: *La formación universitaria en España: niveles y análisis de funciones*. I Jornadas sobre formación y empleo en el deporte. Instituto Andaluz del Deporte. Granada, 1996.

Ordenación de las titulaciones del deporte. Revista ESTADIO, núm. 2, abril-maig 1995; pàgs. 53-54.

Documento: *La evolución del deporte en España, 1983-1995*. Consejo Superior de Deportes. Madrid, 1996.

Documento: *Documento de Política para el cambio y el desarrollo de la Educación Superior*. UNESCO, París, 1995.

Documento: *El trabajo del Consejo de Europa en materia de Deporte 1992-1993*. Vol. III. Consejo Superior de Deportes, Madrid, 1995.

HERNÁNDEZ, J.L.: *Estructura ocupacional y mercado de trabajo en el deporte: la profesión y el empleo en los licenciados en Educación Física*. Consejo Superior de Deportes. Investigaciones en Ciencias del Deporte. Madrid, 1995; pàgs. 57-76.

MARTÍNEZ, J.: *Estructura ocupacional y mercado de trabajo en el deporte: proyección del mercado deportivo laboral en la España de los noventa*. Consejo Superior de Deportes. Investigaciones en Ciencias del Deporte. Madrid, 1995; pàgs. 3-56.

Estructura ocupacional del deporte en España. Encuesta de los sectores de entrenamiento, docencia animación y dirección. Consejo Superior de Deportes. Investigaciones en Ciencias del Deporte. Madrid, 1995; pàgs. 77-128.

Los licenciados de los INEF: posiciones actuales y perspectivas de futuro. Revista APUNTS, núm. 32, juny de 1993; pàgs. 102-119.